

De Monconys, buitengewoon Ambassadeur van
Lodewijk XIV, bezoekt de Drebbel-fabrieken.

In intellectueele kringen wist men dat de Duitse Keizer, Rudolf II, bij al zijn tekortkomingen, een hoogst ontwikkeld man was. Wie, zooals Drebbel, een gouden keten van hem toegezonden kreeg; door een speciaal afgezant werd uitgenoodigd met vrouw en 4 kinderen van London naar Praag te komen (') moest op z'n minst een even verdienstelijk man zijn als Tycho Brahe of Kepler zelf!

Maar de hoogste autoriteit was Peiresc, de zoogenaamde procureur general des sciences; omdat hij alles wist wat er gaande was. Na den Theemstocht werd hem duidelijk dat er werkelijk een

Nieuwester

was verschenen; en hij werd geheel (A^o1624) voor Drebbel gewonnen toen de gebroeders Kufler naar zijn Aix-la-Chapelle kwamen; zij brachten kijkers en mikroskopen mee en traden op als welbespraakte en welvoorzienere handelreizigers van de fabriek. Een jongere broer, Jacob, was ook nog onderweg naar Rome, en werd daar, na zijn dood, om zijn persoonlijkheid hoogelijk betreurd.

Geen wonder dat nog veertig jaar later een groote roep uitging van die fabriek te Stratford aan de Lea.

Toen dan ook de zeer intelligente Sieur de Monconys in 1663 naar London kwam waren de toebereidselen voor een bezoek aan de fabriek spoedig voor elkaar. Oldenburg, secretaris der Royal Society, zou als cicerone optreden.

Dus stel ik mij voor hoe, op een ochtend, een gouden koets van Buckingham Palace stil hield voor St. James Palace. De bok was scharlaken; met scharlaken franje; de koetsier scharlaken; twee scharlaken palfreniers stonden achter op de treeplank; De Fransche vlag hing tot op den stoep van het paleis.

Oldenburg treedt naar buiten; de Horse Guards, in scharlaken, de helmen met kin-ketting op, presenteeren den degen. De Gezant treedt naar buiten, kust de vlag, neemt plaats in de koets; wenkt Oldenburg dat hij links van hem plaats moet nemen; de jockeys, eveneens in scharlaken, en à la Daumont, aaien zachtkens hun acht schimmels met de kar wats; en daar gaat het, de Zon tegemoet!

Het is geen lange tocht; een mijl of vijf van Pall Mall. De Gezant informeert naar Drebbel en spot lichtelijk met de duikboot die vaart "entre deux eaux".

Maar Oldenburg, genaturaliseerd Duitser, en allerminst een jabloer, verzekert hem dat alles wat van Drebbel verteld wordt de zuivere waarheid is.

Inderdaad, geen Engelschman heeft ooit den tocht door de Theems gelochend!

Men komt te Stratford. Het water van de Lea is zuiver; reeds Drebbel maakte plannen om het naar London te geleiden en Oost-Engeland Engeland droog te leggen.

Vóór de fabriek staan Hollanders, oud-gedienden, die vóór 40 jaren als roeiers in de duikboot zaten; en de Gezant begroet hen met Fransche minzaamheid.

Nu treedt de echtgenoot van den Directeur, Catharina Kufler geboren Drebbel naar voren; Dr. Sibertus Kufler stelt haar voor, en zij begroet den Gezant in keurig Fransch. Al was haar vader slechts een Alkmaarsche boer, een man als Tolstoi, die rondliep in een boerenkiel, zij was met hem in Praag aan het Hof geweest en een Lady, evenals haar moeder, Sophie Goltzius; een sportieve, intellectueele, vrouw, getuige het portret van Sophie, lezende in een boek; en een ander, schaatsen rijdende; beide portretten gemaakt door haar broer Hendrik Goltzius.

Nu betrad de Gezant, (en zijn gevolg niet te vergeten) de fabriek en zag daar groote tinnen kuipen met warm water. Kufler liet zich een kistje met (peperdure) cochenille geven, strooide het poeder in een kuip en het water kreeg een doffe niets zeggende kleur die elke keukenprinses perenrood noemt. Enkele druppels van een tinzout-het geheim der fabriek - hadden nu plotseling een metamorfose ten gevolge; de vloeistof leek wel een oplossing van rozen geworden; het prachtigste scharlaken was ontstaan; en de Gezant, sprakeloos, vernam hoe Drebbel deze proef bij toeval had ontdekt; en evenals bij toeval had gevonden hoe men die kleur, Color Kuflerianus, op het witte Hollen laken kon doen hechten. Dat geschiedde met aluin; en daar Drebbel op

een tocht naar het Lake District bij toeval ontdekt had dat daar aluin in den grond zat, waren hij en zijn schoonzoon onafhankelijk geworden van de pauselijke aluinwerkers. Een rol wit laken kwam nu scharlaken uit de kuip, werd uitgespoeld in de Lea en gedroogd; er was een groot magazijn met scharlaken rollen; het heele Engelsche leger was klant van de fabriek; alles, ook de Beefeaters van den Tower, dragen of (tot voor kort) droegen hun medailles op een scharlaken tuniek. Een schitterend effect zou binnenkort ook Prins Ruprecht maken; op een zwarten arabier, in een scharlaken uniform; geschenk van de Kuflers.

De Gezant stond sprakeloos bij een broedmachine met kuikens van geheel uiteenlopenden ouderdom; hij zag jonge kippen die den afgelopen winter uit het ei waren gekropen, maar ook kuikens die bezig waren hun schaal kapot te pikken; hij was in een wondere wereld waar men met een grein zes milligram van zeker preparaat een gat sloeg in een zilveren lepel; legde ^{daar} in den lepel een geldstuk op dat beetje preparaat, dan vloog het geldstuk tot aan den zolder; en, op groeter schaal herhaald, eindigden dezen proeven met een onweer dat zoo echt scheen, alsof het op natuurlijke wijze uit den hemel kwam; het kostte een klein kapitaal want er was goud voor gebruikt; Abraham Kufler vroeg 25000 pond aan Karel II in ruil voor het geheim maar men ging er niet op in, oordeelende dat de oorlogen dan te vreeslijker zouden worden; en.... dat kleine naties daarmee te veel macht zouden krijgen.

De tijd voor de lunch was daar; slechts kort verwijlde men bij de draaibanken waar lenzen geslepen en koperen buizen gemaakt werden voor de kijkers en mikroskopen.

Men ging aan tafel. Naast elk bord lag een klein brood, gebakken in een van Drebbel's circulatie-ovens.

Hoe het menu was worde hier niet gefantaseerd want er is iemand die meent dat alles fantasie is omdat hij geen tijd heeft kennis te nemen van de 311 noten bij mijn artikel van 43 pag. voor Oud Holland 1904. Maar entre la poire et le fromage nam de Gezant zijn kans waar. Ziehier wat hij onopvallend noteerde en later in zijn reisjournaal liet drukken.

De gastheer, die bij een explosie een oog had verloren, keek een oogenblik bedenkelijk; toen zeide hij, heel langzaam en nadrukkelijk, dat de duikboot nooit dieper ging dan 12 à 15 voet, omdat de boot anders zinken zou.

Hiermede ontsluisde hij geheim No. I ter eere van zijn gast. ! Want wie dat overdenkt zooals schr. deed, begrijpt 50%.

Maar er was ook nog geheim No. II en zelfs dat gaf de gastheer prijs ! Hier volgt het; en nu wordt ons duidelijk hoe onverdiend in 1713 de spot was dien Leeuwenhoek te Hamburg in het publiek dreef met Drebbel's Quinta Essentia !

"Het "Journal des Voyages" de Monsieur de Monconys, Conseiller du Roy et ses conseils d'Etat et Prive, deel II Ao. 1663 (te raadplegen in het Prentenkabinet van het Rijksmuseum) bevat het volgende:

pag. 33. "Le même (niemand minder dan Oldenburg (secretaris der Royal Society) me confirma tout ce que j'avois ouï dire de Drebbel, et entre autres, qu'il scavoit extraire un esprit subtil de l'air, qui repandu dans un grossier qu'on n'eust pû respirer, faisait tomber en bas les parties grossières et le rendoit ainsi propre à la respiration", , , ,

pag. 46. Kufler, schoonzoon van Drebbel, en lijfarts van den Duke of York, later Jacobus II, zegt nog te bezitten: " le secret de conserver l'air dans sa pureté, et le rendre toujours propre à la respiration; ainsi ayant le secret ou la facon de descendre dans une machine faite en cloche dans le fonds de l'eau, il y demeurait après, si longtemps qu'il vouloit, ce qu'on ne saurait faire sans scavoir son

secret, parce que d'abord l'air s'échauffe ou se grossit, ou plutôt selon son opinion il se consomme: car il croyait qu'il y avait une certaine quintessence dans l'air, laquelle seule nous respirons et qui entretient la vie, et qui venant à manquer il faut mourir, ce qui arriveroit si l'on demeurait longtemps dans un air renfermé; à quoy il remédioit par une quintessence qu'il faisoit.....

Men nam afscheid; steeg weer in de koets, de Gezant sprak tot Oldenburg:

"Die wonderlijke schoon ^{vader} van mijn gastheer was zijn tijd verre vooruit; wel een of twee eeuwen!"

De Monconys, lichtelijk vermoeid, sloot even de oogen en wierp een blik in de toekomst; hij was een oogenblik in tegenwoordigheid van Priestley en van Scheels, en latere chemici, al kon hij hun geen namen geven.

Oldenburg bracht hem zachtkens tot de werkelijkheid terug: men was terug bij St. James Palace; de tocht was een succes geweest; en hij was ook tevreden over wat hij tot de gastvrouw bij het afscheid had gezegd:

"Uw vader was een renovator; ik begrijp nu de vereering die de Huygensen, (vader en zoon), voor hem hadden; hij was:

De Hollandsche Archimedes!

Ik zal mijn koning, den Roi Soleil, uitvoerig verslag doen van dit bezoek en het voor het nageslacht vastleggen in een boek."

De wacht stond weer aangetreden; de Gezant dankte Oldenburg; stapte uit de koets en ging het paleis binnen.

De papiernood en het drukverbod nopen ons, hier te eindigen, dus blijven in portefeuille:

A. het chronologisch overzicht;

B. de paragr. over de Quinta Essentia,

C. de critische diepte;

D. het knalgoud; aan

E. de Drebbel brief Rietwijck;

F. eeuwige beweging;

G. Galilei;

H. Kepler, dit zijn de geleerden waarbij volgens de Akademie van 1853, Drebbel, oneindig verre "achter stond

Intusschen: mijn gebrekkig oordeel is, dat beiden "oneindig verre" achter stonden bij: het Alkmaarsche Wonder!

Soestdijk, 21 Juni 1943.

(') Kepler vertelt ons dat in een brief van 1607 aan August van Anhalt.

O p e n B r i e f
aan de Akademie van Wetenschappen
Trippenhuis, Amsterdam.

De papiernood deed ons de Inleiding en volgende belangrijke paragrafen opofferen. Hier volgt dus alleen het slot.

Prof. R. J. Fruin, beroemd vanwege zijne preciese documentatie, sprak A° 1877 in de Akademie ten tweeden male over den slag bij St. Denis.

Z. H. G. had toen aanleiding ongelijk te erkennen; immers zijn medelid Generaal Knoop had een "fait nouveau" aangevoerd waaruit bleek dat Koning -Stadhouder Willem III slag had geleverd terwijl de vrede te Nijmegen geteekend werd of reeds geteekend was. (A° 1678).

Mijn vader, toentertijd ondervoorzitter der Letterkundige Afdeling vertelde hiervan bij zijn terugkeer uit het Trippenhuis; ik kreeg toen den indruk, en heb dien behouden, dat het een uniek feit was in de Annalen der Akademie; maar ook: dat Fruin 's woorden gewaardeerd werden als zijnde conform aan de tradities van dien tijd en..... van het Trippenhuis!

Tempora mutantur: de scrupules van Fruin leggen voor oorlogvoerende geen gewicht meer in de schaal; ook kunnen de tradities der Akademie gewijzigd zijn in 66 jaren; maar toch verzoekt ondergeteekende de 7 (zegge zeven) hier volgende

" faits nouveaux "

onder de aandacht te mogen brengen van het Bestuur der Akademie en haar beide afdelingen. Daar de vergaderingen zijn uitgesteld vragen immers geen andere onderwerpen de algemeene aandacht, en blijft er tijd over voor overdenking van ons roemrijk verleden!

1. De Duitse Keizer, Rudolf II, heeft in 1607 Drebbel formeel doen uitnoodigen om van London naar Praag te komen. Dit schrijft Johannes Kepler aan August van Anhalt op den eigen dag dat die boodschapper werd afgezonden.

2. Hendrik Goltzius heeft op ^{over} fraaie wijze in beeld gebracht hoe, drie jaren later, dus A° 1610, Drebbel door den Keizer, in zijn burcht te Praag met open armen ontvangen werd. Ik heb dat doek, bekend staande onder een totaal verkeerden naam, herdoopt als

"Apotheose van Drebbel"

en Uw Eerelid, de schilderijen-expert Dr. Abraham Brødius, gaat met mijn opvatting en algeheele ontraadseling accoord.

Drebbel is dus niet als "gelukzoeker" naar Praag gegaan !!

3. Geen Engelschman heeft ooit den tocht door de Theems betwijfeld of geloofend; en tegen mijne proeven en publicaties daarover zijn nooit bezwaren ingebracht. Zelfs op het congres te Groningen, in 1925, legde men zich neer bij de door Drebbel ontdekte, in de physica te loor gegane, in de duikbootwereld onbekende, maar door mij her-ontdekte

"Critische diepte"

4. Drebbel's Eeuwige Beweging heb ik, te Hoorn, op eenvoudige wijze gereconstrueerd en bestudeerd. Zij berust voornamelijk op luchtdruk - variaties en toont ons de onrust der atmosfeer; die men tot heden nog niet door een getal uitdrukt en die dus, wetenschappelijk gesproken, niet bestaat!

Het toestel is volstrekt niet in strijd met de wet van Behoud van Arbeidsvermogen en evenmin met de drie eischen die Constantijn Huygens Senior, vriend van Drebbel, aan een Perpetuum Mobile stelde. (Zie diens nagelaten papieren, in het bezit van Uw Akademie.)

5. Peiresco, ravi d'admiration over de kijkers en mikroskopen van Drebbel, die de gebroeders Kuffler op hun reis naar Rome hem brachten, schreef daarover brieven aan eminente kardinaals.

Deze brieven kwamen in handen van de Chigi's, van oudsher ceremoniemeesters van den Paus.

In 1853 vond de abbé Rezzi, bibliothecaris van het Chigi-paleis, ze aldaar terug en trachtte nu onze landgenooten de eer te hergeven die hun toekwam. Deze nobele geste is niet gewaardeerd. Het rapport van 1853, van Matthes en Harting, geeft er blijk van dat niet één regel van Rezzi's monografie gelezen werd; hun rapport daarover is ingegeven door vaderlandschen kleinheidswaan en decreteert zonder meer dat Drebbel

" oneindig verre "

achter stond bij

Galilei en Kepler

(Rezzi's monografie moge opnieuw ter hand genomen worden door een ieder die de geschiedenis bestudeert van Microscoop en Kijker.)

6. In een brief aan zijn vriend IJsbrand Rietwijck te Alkmaar schrijft Drebbel over projectieproeven die bij mijn weten nooit precies zoo herhaald zijn.

Het waren blijkbaar demonstraties voor Koning en Hofhouding, en Const. Huygens heeft er preparatieven van gezien. (Verg. zijn handschrift "De Vita Propria", in het bezit der Akademie).

(Ik ken dien brief van Rietwijck goed omdat Const. Huygens dien copieerde en zelfs het verloren geraakte begin er van opnam waaruit duidelijk te lezen is dat Jacob Metius door de burgerij te Alkmaar beschouwd werd als de man van den kijker.)

Deze proeven heb ik op kleine schaal weten te herhalen in de R.H.B.S. te Hoorn; en ben bereid ze thans op eigen kosten op Drebbel's eigen grootte schaal te herhalen. Daarbij zal dan worden gebruikt een brandspiegel van nieuwe constructie, met veranderlijken brandpuntsafstand; en de beelden zullen elkaar opvolgen zooals Drebbel zelf het aangeeft (Hij projecteerde ten slotte zich zelf, als edelman gekleed !)

7. Verbijstering en jalousie, vrees voor toovenarij en zwarte kunst, en vooral laatstgenoemde proeven, waren oorzaak dat tegenstanders Drebbel als Satyrs of furien te lijf gingen. Terwijl een eerste duellist als Tycho Brahe, en een ongemakkelijk man als de zwartgallige Kepler, geheel werden gespaard, kreeg, tegenover Drebbel, de laster vrij spel. Daarbij vergat men geheel dat zijn leven en werken stonden in het teeken van niet-weerstaan. Ofschoon eenforsch zwemmer, ruiter en van goede statuur, versmaadde hij verdediging door degen, vuist of tong. Hij was iemand als

Leo Nikolajewitsch Tolstoj !

Dr. H. A. Naber,

Soestdijk, 29 Juni 1943.